Lapprosen

MEDLEMSBLAD FOR DEN NORSKE RHODODENDRONFORENING

NR. 3 - NOVEMBER 2012
ÅRGANG 15

Lederen har ordet

Kjære rhodovenner!

Oktober er her! Sakhalinbeinveden (*Euonymus planipes*) står og lyser, full av røde frøkapsler med orange bær inni. Fuksiaene står og i full blomst, likeledes både hagehortensia og spennende typer av syrinhortensia. Til og med noen hvite liljer står i fullt flor og dufter. Høsten er en fin tid i hagen vår!

Det har vært en mild og fuktig høst her vest. Godt rhodovær med andre ord! Dette får vi igjen med god vekst og fin knoppsetting. Mye å glede seg til! "Å vente på en glede er også en glede".

15. september var jeg invitert til høstmøte i Rhodo Sør. Her møtte det 17 medlemmer for å høre og se på mitt foredrag fra hagen vår. Jeg hadde med hele 220 bilder. Etterpå holdt Audun Arne foredrag om formering av rhododendron. Her hadde deltakerne med seg materiale til stikking og poding, og dette ble benyttet under kyndig veiledning av Audun. Han hadde også noen frøposer til utdeling, og diverse frøplanter fikk nye eiere. Innimellom alt dette serverte Gudrun Arne varm betasuppe, kaffe og kaker. Virkelig en sosial og fin samling. Under oppholdet fikk jeg også omvisning i flere fine hager. Tydelig at rhodoentusiasmen lever i beste velgående på Sørlandet.

Årsmøtehelgen 4. - 6. mai ble en heller kjølig fornøyelse. Vi var samlet på Sotra og i Bergen for å nyte den tidlige blomstringen. På grillfesten hos oss fredagen, var det 4 grader om kvelden og kuling fra nord. Den store blomstringen uteble også. Tross dette, så var vi rundt 50 personer samlet i det nysnekra partyteltet. Rhodo Vest hadde ellers sørget for et variert og innholdsrikt program både lørdag og søndag. Søndagen kunne Bjørg Rasmussen offentliggjøre at vi hadde fått medlem nr. 400, og det var ingen ringere enn redaktør av Norsk Hagetidend, Tommy Tønsberg. Han ble senere kontaktet, og fikk et eksemplar av den nye boken til Ole Jonny Larsen, "Rhododendron i Norge".

I 2013 blir årsmøtet arrangert av Rhodo Øst 25.mai. Vi har vært så heldig å få Kenneth Cox til å holde foredrag på årsmøtet. Han har satt av en uke til å besøke Danmark, Sverige og Norge. Håper at mange vil finne det interessant å ta turen til Østlandet, og samtidig bli med på neste utenlandstur. Den er planlagt å være de to første dagene i Sverige, deretter tre dager i Danmark. Tilbake via Fredrikshavn og Göteborg. Turen starter søndag morgen den 26.mai og retur Oslo fredag 31. mai. Turen blir med buss og vi skal besøke mange spennende hager. Se egen påmelding inne i bladet.

Dessverre sier Kirsten Marie Storheim takk for seg i redaksjonen i Lapprosen fra 1.1.2013. Hun har sammen med Jan Rune Hesjedal bidratt til vi har fått et flott medlemsblad, og den høye standarden vi har i dag. Det er et stort tap for bladet, men vi takker henne på det varmeste for den fabelaktige jobben hun har gjort! Takk Kirsten!
Det har ikke lykkes oss å få tak i noen erstatter. Jan Rune ønsker seg helst to personer som kan bidra ham i dette arbeidet. De som kan tenke seg en slik oppgave kontakter Jan Rune.

Harald Kårtveit

Styrets sammensetning

Leder:
Harald Kårtveit
Kårtveit, 5363 Ågotnes
tlf. 56 33 47 88 / 97 77 60 50
haraldkartveit@hotmail.com

Nestleder:
Terhi Pousi
Mildev. 116, 5259 Hjellestad
tlf. 55 22 95 08
terhi.pousi@um.uib.no

Sekretær:
Lin Didriksen
Slettebakksveien 44, 5093 Bergen
tlf. 99 02 72 72
ldidrik@gmail.com

Kasserer og medlemsregister:
Bjørg S. Rasmussen, Storhilderen 42,
Postboks 35, 5341 Straume
tlf. 56 33 09 65 / 93 21 35 79
bjorgvar@online.no

Styremedlem:
Gunnar Breivik
Davanger, 5310 Hauglandshella
tlf. 56 14 53 38 / 91 36 31 43
gu-brei@online.no

Varamedlemmer:
Leder Rhododendron Øst:
Øyvind S. Aasheim, Maridalsveien
84, 0458 Oslo tlf. 22 37 75 15
oyvind7aasheim@gmail.com

Leder Rhododendron Sør:
Audun Arne
Eikeveien 3, 4824 Bjorbekk
tlf. 37 09 49 40 / 97 54 00 21
auduarne@frisurf.no

Leder Rhododendron Sør-Vest:
Reidar Vigrestad
Rundveien 17, 4362 Vigrestad
tlf. 95 03 60 58
reidar.vigrestad@lyse.net

Leder Rhododendron Vest:
Torolf Juvik
Midtskogvegen 30 A, 5200 Os
tlf. 56 30 07 03 / 949 71 690
thjuvik@online.no

Frøforvalter:
Jan Valle
Espeland, 5912 Seim
tlf. 56 35 17 82
jankvalle@yahoo.no

Internettredaktør:
Vidar Winsnes
viwins@online.no

INNHOLD

Per M. Jørgensen: Årets blomstring i *Rhododendron*-samlingene på Milde 4

Torolf Juvik: Min favoritt – *Rhododendron dendrocharis* 9

Ole Jonny Larsen: *Rhododendron* og hybridisering i naturen - Del 1..... 10

Ole Jonny Larsen: Rauma Planteskule - et tilbakeblikk på en pioner..... 15

Ole Jonny Larsen: Arnulf Ringstad til minne..... 16

Ebba Holmboe: *Halesia monticola* 'Arnold Pink' (Snøklokketre) 17

Audun Arne: Tur med Rhodo Sør til Grenland og Vestfold..... 18

Nina og Knut Gjermundsen: Årsmøtehelg i Bergen 4.-6. mai 2012..... 20

Ebba Holmboe: Medlem nr 400 i DnR 23

Ebba Holmboe: Bokanmeldelse: Et haveår Min dagbok av Claus Dalby 23

Lin Didriksen: Etterlysning! - Nye krefter for arbeidet med Lapprosen 24

Jan Rune Hesjedal: Rhododendronplanter stjeles fra Arboretet på Milde..... 25

Lin Didriksen: "På siden" - Planter som er verd å eie!..... 26

Informasjon fra DnR

Påminning om adresseendring og epost-adresse..... 25

Årsmøtehelg i Oslo 24. - 25. mai 2013 28

Planteimport fra Skottland 2013 28

Medlemstur til Sverige og Danmark 26. – 31. mai 2013..... 29

Nye medlemmer 31

Protokoll fra årsmøte i Bergen 5. mai 2012..... 30

FORSIDEFOTO: *Rhododendron x vanhoeffenii (Rh. subarcticum x Rh. lapponicum)* i Botanisk have i København. Foto: Hans Eiberg.

BAKSIDESIDEFOTO: *Rh. maoerense* som blomstret for første gang i Norge på Milde. Foto: Gerd Jørgensen.

Lapprosen

utgis av Den norske Rhododendronforening
Postboks 1325, 5811 BERGEN

www.rhododendron.no

Redaksjon

Jan Rune Hesjedal
tlf. 56 30 61 19
jan.rune.hesjedal@online.no

Kirsten Marie Storheim
tlf. 56 37 11 87
kimasto@online.no

Neste nummer

av Lapprosen kommer i februar 2013. Stoff til bladet må være redaksjonen i hende innen 15. januar, og kan sendes til Jan Rune Hesjedal, Lepsøyneset 106 , 5216 Lepsøy. Bruk gjerne e-post til redaksjonen, se adresser til venstre. Bilder sendes i høyeste oppløsning, på e-post, CD, eller etter avtale.

Årets blomstring
i *Rhododendron*-samlingene på Milde

Tekst: Per M. Jørgensen

Fig.3: *Rh. hyperythrum* på sitt nye voksested i artssamlingen. Foto: Gerd Jørgensen.

Rhododendronvåren 2012 var ikke spesielt blomsterrik, antakelig mest pga den merkelige vårperioden som startet lovende og tidlig i mars, men som så gikk over i kulde og langvarig kjølig vær som varte mer eller mindre til 17. mai. Etter dette eksploderte den i ren sommervarme som drev det som fantes av knopper hurtig til en kort blomstring. Likevel var der en god del å glede seg over både av nyheter og velkjente sorter som bekreftet sin berettigelse som velegnete for våre forhold. Her kommer et lite utvalg av observasjoner.

Artssamlingen

***Rh. cerasinum* Tagg.** er en mindre slektning av den velkjente *Rh. thomsonii.* Som plante virker den litt skranglete, smalvokst med spredt bladverk som har lett for å henge nedover i tørre eller kalde perioder, men dens blomstring oppveier dette litt triste inntrykket. I år blomstret for første gang den typen som Kingdon Ward kalte 'Coals of Fire' (fig. 1) - den er kraftig enfarget rød, med utpregete mørke nektarlommer. Den mer berømte tofargete formen som han kalte 'Cherry Brandy' (fig.2)

Rh. cerasinum i all sin prakt:

Fig.1: 'Coals of Fire'.
Foto: Terhi Pousi.

Fig.2: 'Cherry Brandy'. Foto: Terhi Pousi.

har vi også hatt i blomst flere ganger. Førstnevnte påstås å være mer hardfør siden den kommer lenger fra sydøst-Tibet, mens den andre er fra det nordlige Burma, men vi har ikke merket noen forskjell. Synd bare at de er såpass vanskelige å få tak på, og sjeldne å se på våre kanter der de klart er hardføre nok. En plante for feinschmeckere.

***Rh. hyperythrum* Hayata** er en meget merkelig art, både ved at den som den eneste i seksjonen Pontica forekommer så langt mot sydøst i Asia som på Taiwan (Formosa), og der vokser den sammen med flere arter som er av interesse for våre hager. Dessuten har den merkelige blad som alltid synes å ha innrullete kanter, og som derfor virker litt stive. Den trivdes ikke godt på det skyggefulle stedet der den først var plassert i vår samling så den ble flyttet til et åpnere, høyereliggende sted mer i stil med slik den vokser i skoggrensen omtrent på 3000 m på Taiwan, og det ga direkte positiv respons. I år blomstret den rikelig med sine store, rent hvite blomster (A.M. formen) (fig.3). En art som bør kunne brukes i større deler av kyst-Norge.

***Rh. maoerense* Fang & Li** er en nylig innført art fra Kwangsi-provinsen i Kina, og det rare navnet har intet med formann Mao å gjøre, men den fjellkjeden der den vokser på snautt 2000 m. Det er en rasktvoksende art som allerede etter få år (plantet 2006) er blitt et par meter høy, og den vil nok bli treaktig. Hører åpenbart hjemme i Fortunea-gruppen. Vårt materiale blomstret for første gang i fjor, men først i år rikelig. Den kom via Cox i Skottland og stemmer godt med beskrivelsen og bilder fra typelokaliteten, bortsett fra at de svakt duftende blomstene er svært store og flate med kraftig rosa farge (se baksidefoto). Ellers er den her i vesten blitt oppfattet å ha klokkeformete, nærmest hvite blomster. Den er faktisk lettest å kjenne igjen på de store kongleliknende blomsterknoppene (fig.4). Hardførheten virker god, så for dem som har plass, er nok dette en velegnet plante som blomstrer i månedskiftet mai/juni.

Fig.4: De karakteristiske, kongleliknende knoppene hos *Rh. maoerense*. Foto: Terhi Pousi.

***Rh. pumilum* Hook. fil.** er en gammel kjenning som den legendariske, engelske plantesamleren Frank Kingdon Ward kalte for "Pink Baby", og den er virkelig liten og nusselig -litt linnea lik-, samt berømt for å være vanskelig i kultur (Cox kaller den 'tricky' i sin seneste katalog). Døm om min overraskelse da våre eksemplarer fullstendig tok av med rik blomstring (fig.5) og struttet av trivsel til tross for at den ikke synes å ha noen perfekt plassering på et særdeles godt drenert voksested. Jeg mistenkte straks at det kunne dreie seg om en hybrid, men den har vill opprinnelse og kom til Europa via Rhododendron

Fig.5: *Rh. pumilum* som har overrasket med rik blomstring. Foto: Terhi Pousi.

Species Foundation. Vi har dessverre ikke klart å få frem noe nærmere om opprinnelsesstedet, for dette må være en særdeles god klon i hagesammenheng, og den produserer rikelig med frø.

Kultivarene

'Atroflo' omtales av Cox som eksotisk utseende, og det er den faktisk med sine trompetformete, særegent rosa klokker (fig.6). Det er en relativt gammel amerikansk krysning gjort av Joseph Gable i 1940. Navnet reflekterer

Fig.6: ´Atroflo' i fullt flor. Foto: Gerd Jørgensen.

at han mente å ha krysset 'Atrosanguineum' med *Rh. floccigerum,* hvilket ikke reflekteres i den planten vi har. Behåringen og blomsterfargen antyder snarere at *Rh. smirnowii* er innblandet. Et eksemplar som er blitt satt som reserve i skogen like ved 'Skattkammeret' har blomstret jevnlig og rikelig, men har bredt seg utover med ulenkelige lange greiner (en indikasjon på at også *Rh. griersonianum* kan være innblandet). Hardførheten er det imidlertid ikke noe å si på. Den har klart selv de tøffeste vintre uten påviselige skader.

'Cinnkeys' er en engelsk krysning som Magor gjorde allerede på 1920-tallet, og som jeg trodde ville være altfor følsom for våre forhold siden der er rapporter om at den ikke tåler mer enn –15 grader om vinteren. Den overlevde merkelig nok den skikkelig kalde vinteren for et par år siden da vi var godt under dette, og i år blomstret den rikelig med de helt spesielle rødoransje rørformete blomstene som henger i knipper (fig.7). Men det er nok

Fig.7: 'Cinnkeys' med sine merkelige blomster. Foto: Gerd Jørgensen.

dessverre bare en sort for de særlig interesserte med beskyttete hager. Det er en krysning mellom to følsomme arter, *Rh. cinnabarinum* og *Rh. keysii,* og de rørformete, røde, voksaktige blomstene er tilpasset bestøvning av fugler.

'Gartendirektor Rieger' er også en gammel traver som årvisst gleder med stor blomsterprakt. Jeg har den også i min private hage der den overgår det meste i trivsel og blomsterrikdom (fig.8). Det er en tysk krysning fra 1947,

Fig.8: 'Gartendirektor Rieger' i Kirkeveien 33. Foto: Gerd Jørgensen.

gjort av Hans Robenek i Hobbies planteskole og salgsført derfra siden 1971, og er oppkalt etter en av hans kolleger. Den er en *Rh. williamsianum*-krysning med 'Adriaan Koster' og burde finnes i enhver hage som har plass for den. Den blir nemlig ganske omfangsrik med årene, så den er plasskrevende.

'Golden Coach' fikk vi for noen år siden og var litt i tvil om den ville trives siden moren 'Elizabeth de Rothschild' er av de vanskelige *Rh. lacteum*-krysningene som Rothschild laget på 1930-tallet. Faren 'Jalisco' må imidlertid ha hatt en gunstig påvirkning, for denne krysningen av Drayson trives og blomstrer rikelig (fig.9) med store aprikosfargede

Fig.9: 'Golden Coach' med store blomster i flotte blomsterstander. Foto: Terhi Pousi.

gule blomster med rød-rosa knopper. Det er egentlig merkelig siden heller ikke 'Jalisco' er en sort med gode dyrkningsrapporter. Men dette er blitt en trivelig, blomsterrik sort, som nok vil kreve god plass etter hvert som den vokser til.

'La Jolla' er en av de beste gulblomstrete sortene i vår samling (fig.10), pålitelig både i hardførhet og blomsterrikdom. Blomsterfargen er klargul og blant de dypeste i sjatteringen. Men denne er ikke registrert noe sted. Dette er en plante jeg engang fikk av Hans Hachmann som mente den burde testes i Bergen, og den testen har den bestått med glans. Han hadde fått den fra

Fig.10: 'La Jolla', den ukjente, gule fulltrefferen fra USA. Foto: Gerd Jørgensen.

Fig.11: Cox' nye gulblomstrete krysning. Foto: Gerd Jørgensen.

USA og det viser seg at det er Frank Fujioka på Amerikas vestkyst som har krysset den. Det er 'Top Banana' x 'Nancy Evans', to gode gulblomstrende sorter fra USA som vi ikke har hatt større hell med, og nok et eksempel på at to "umulige" foreldre kan få vellykkete barn.
Han forteller at den tok så mange år å få i blomst at han oppga den. Slike problem har vi ikke hatt, og på grunn av våre gode erfaringer, vil den nå forhåpentlig bli registrert og bli tilgjengelig i handelen. Navnet er spansk og betyr juvelen, men den er nok oppkalt etter et feriested på

Fig.12: 'Golden Star', alltid riktblomstrende. Foto: Terhi Pousi.

California-kysten som foredleren er knyttet til.
Vi har også prøvd en del unavnete kloner av *Rhododendron wardii*-krysninger gjort av Cox i Skottland. En som gir en tett, god vekst og temmelig mørkt gule blomster (fig.11) er den med nummer '85/9H' med følgende i parentes ('pure deep yellow'). Den er en krysning med *Rh. macabeanum*, og ser så lovende ut at jeg har anbefalt at den navngis, registreres og salgføres.
Likevel er det fremdeles den amerikanske 'Golden Star' (fig.12) som synes å være den sikreste og beste gulblomstrende sorten på våre kanter.

'Matador' er en av Lord Aberconways krysninger med påtakelig mørkrøde blomster (fig.13). Dens foreldre er *Rh. griersonianum* og *Rh. strigillosum*, hvilket gir håp om blomsterprakt, men ikke om særlig god hardførhet,

Fig.13: 'Matador', en sort med tvilsom hardførhet. Foto: Gerd Jørgensen.

så vi har plantet den i 'Skattkammeret' der vi samler de potensielt minst hardføre tingene. Den ser ut til å ha en lav, nokså tett vokseform, ulikt de fleste andre med denne moren, og den vil kunne passe godt i mindre hager om den er hardfør nok. Det er neppe en sort som vil kunne brukes annet enn i de mildeste hager.

Fig.14: 'Pohjola's Daughter' som bør kunne vokse i det meste av landet. Foto: Gerd Jørgensen.

'Pohjola's Daughter' er en av de svært hardføre finske sortene, en som ble døpt av Anne Rieber ved markeringen av Arboretets 20-årsdag i 1991. Den har oppført seg eksemplarisk og blir bredere enn høy med vakre svakfiolette blomster som bleker av til hvitt (fig.14). Det er faktisk overraskende siden den jo er krysset frem for mer kontinentale klimaforhold. Sikkert brukbar i store deler av landet, men ennå merkelig lite kjent.
Hos oss viser den bare en svakhet - de nye skuddene kommer tidlig i vekst og har en tendens til å skjule blomstene.

'Phyllis Korn' er etter min mening en av de mest imponerende amerikanske rhododendronkrysningene som årlig oversåes av store, meget varige blomster i vakker kremhvit farge (fig.15). Det er Robert Korn som er mester for den og fikk den frem ved å krysse den gamle traveren 'Gomer Waterer' med 'Diane', en fin søsterklon av 'Adriaan Koster' som er innblandet i den andre

Fig.15: 'Phyllis Korn' med enestående holdbare blomster. Foto: Gerd Jørgensen.

enestående kremblomstrete kultivaren 'Gartendirektor Rieger', som omtales ovenfor. Den krever stor plass og er blitt 3-4 m høy på Milde.

'Polar Bear' er en sagnomsust, eller snarere beryktet, gammel engelsk hybrid som ble laget av J. Stevenson i Windsor på 1920-tallet ved å krysse *Rh. diaprepes* med den merkelige, høstblomstrende *Rh. auriculatum*. Dens dårlige rykte til tross, så har den klart seg nokså bra på et beskyttet sted i Nydalen på Milde. La gå at den er

Fig.16: 'Polar Bear' med blomster i månedsskiftet juli/august. Foto: Terhi Pousi.

Fig.17: *Rh. auriculatum* i skogen på Milde. Foto: Terhi Pousi.

nokså ulenkelig og lett får klorotiske blad. De store hvite, duftende trompetformete blomstene veier mer enn nok opp for dette dårlige førsteinntrykket. Og så kommer de i slutten av juli når ingen andre blomstrer. I år har den blomstret særlig rikelig og langt inn i august (fig.16). Faktisk føles det nå sikkert at den kan anbefales til alle her vestpå som har plass i en lun, vindbeskyttet krok.
Til dette må tillegges at vårt materiale av dens far, den merkelige *Rh. auriculatum* fra Sechuan-provinsen i Kina, ser ut til å stortrives i skogen på Milde der den er blitt et stort tre som også blomstret rikelig i år i juli/august (fig.17). Denne artens hovedproblem har vært at den kommer så sent i vekst at skudd og knopper fryser før de har rukket å modne. Det er grunn til å tro at de lengre og mildere

Fig.18: 'White Gold', en fin amerikansk skjønnhet.
Foto: Gerd Jørgensen.

høstene vi har hatt i det siste (klimaendringen) har gitt positivt utslag.

'White Gold' er en nyere amerikansk sort av den storblomstrete typen, som Harold Greer er mester for. Han krysset 'Mrs. J.G. Millais' med 'Cheyenne'. Siden *Rh.* 'Loderi' inngår blant forfedrene så kan man anta at den vil trives best på et beskyttet sted. Den har klart seg greit hos oss hittil, men vi har bare hatt den et par år, og den blomstret nå for første gang med sine påtakelig lysende hvite åpne blomster med noe tilbakeslåtte kronfliker og gul ganeflekk som minner om gullstøv (fig.18).

Møtested for hagefolk

- gode opplevelser -
mester® hagen
Askøy Fantoft
www.mesterhagen.no

Godt utvalg
og god service
for hageplanter.

Min favoritt
– *Rhododendron dendrocharis*

Tekst og foto: Torolf Juvik

Etter at Kirsten Storheim i vår utfordra meg til å skriva om min favoritt, har eg tenkt mykje på kva som eigentleg er min favoritt. Det er jo så mange flotte planter å velja mellom. Men etter å ha tenkt lenge og vel, ja faktisk heile sommaren, har eg kome fram til at det kanskje ikkje berre er blad og blom som tel, men at planta i tillegg – for oss – også har ei historie og er ein souvenir.
Vi har etter kvart ein god del slike planter i hagen.

Det var ein dag i mai 1999 at Inga Olsen frå Arendal ringde og fortalde at ho hadde fått inn nokre eksemplar av små og relativt sjeldne rododendron frå Glendoick. Ho hadde kun nokre få eksemplar av kvar, så om vi var interessert måtte vi bestemma oss raskt.

Allereie morgonen etter var vi på veg til Arendal. Det er vel ikkje så langt når det er mogleg å få fatt i nokre spanande rhodoar?

Vi kom heim med nokre flotte eksemplar av rododendron og ein del andre planter.

Men den som eg har valt som min favoritt, er ein som hos oss er blitt ein liten juvel. Den blomstrar overdådig kvart einaste år.

***Rh. dendrocharis* Subsect. Moupinensia**
(dendro; frå gresk dendron = tre og charis frå gresk karis = ynde/pryd; fordi den prydar den trestamma den veks på. (Kjelde: Per M. Jørgensen.)

Dette er altså ein epifytt som vil ha god drenering. Og korleis plantar ein ei slik plante? Vi har valt å grava ned ei lita trerot heilt inntil husveggen på framsida av huset, der den blei planta. Om dette er årsaka veit eg ikkje, men den har kvittert med fin tilvekst og flott blomstring kvart år.

Eg sender stafettpinnen vidare til Inga Olsen.

Rhododendron

og hybridisering i naturen - Del 1

Tekst: Ole Jonny Larsen

"Without taking natural hybrids into consideration, one cannot possibly expect to come to a good understanding of the complexity of the taxonomy of the genus Rhododendron." Peter and Kenneth Cox (1997)

I denne artikkelen skal jeg prøve å sammenfatte det jeg mener jeg har skjønt på et stort og komplisert område, nemlig hvordan *Rhododendron*-arter danner hybrider i naturen, hva som er kjent om naturhybrider og hva det har å si for oss samlere. Jeg er klar over at jeg med dette trår inn på et minefelt der meningene har vært sterke og motsetningene store, men håper likevel at jeg kan rydde litt opp, slik at vanlige rhododyrkere kan forstå litt mer av opphavet til plantene de har i hagen.

En hybrid er i sin enkleste form en krysning mellom to individer av ulike arter innen samme slekt. Dette kalles gjerne en *primærhybrid*. En slik primærhybrid kan igjen krysses med et individ fra en tredje art, en annen hybrid, eller en av foreldrene, i teorien i det uendelige. Dette er kjent stoff for de som jobber med å framskaffe stadig nye *hagehybrider* av *Rhododendron.* De mest avanserte av disse har en ekstremt komplisert stamtavle der starten ligger mange slektsledd tilbake. Slike planter er menneskeskapte, og kunne i praksis aldri ha oppstått annet enn på kunstig vis, bl.a. fordi de aktuelle artene en startet med sjelden vokser nær hverandre i naturen, og prosessen ellers er styrt med et klart mål for øyet.

En art kan defineres som *grupper av naturlige populasjoner som forplanter seg med hverandre, og som forplantningsmessig er isolert fra andre slike grupper.* Normalt vil altså ikke arter (planter eller dyr) krysse seg med hverandre i naturen, og hvis det skjer, er avkommet vanligvis sterilt. Når det gjelder rhododendronarter (og noen andre planteslekter), kan det se ut til at de i større grad enn det som er vanlig både krysser seg i naturen, og at avkommet i blant er fertilt og kan krysse seg videre. I det minste kan primærhybriden i noen tilfeller krysse seg igjen med tilsvarende individ eller med en av foreldrene, en såkalt tilbakekrysning. Avkommet vil i det siste tilfellet da ha i gjennomsnitt 75% gener av den ene arten og 25% av den andre.

Rhododendron x intermedium i Tirol. Planten kjennes på at den mangler hår på bladkanten (som *R. hirsutum*) og heller ikke har brune skjell under blada (som *R. ferrugineum*). Foto: Ole Jonny Larsen.

NOEN KJENTE HYBRIDER

La oss ta et nært eksempel:
I Alperegionen vokser to rhododendronarter sammen, *Rhododendron hirsutum* og *Rhododendron ferrugineum.* Disse krysser seg med hverandre, og resultatet, som er lett gjenkjennelig, kalles *Rhododendron x intermedium.* Planten ble først beskrevet i 1839 og ble da navnsatt som

et såkalt *grex,* definert som en gruppe planter som har oppstått som en krysning fra de samme foreldrene. X-en i navnet viser at det er en hybrid.
Tradisjonen med å gi naturhybrider vitenskapelige navn er avskaffet, men eldre navn (som det som er nevnt ovenfor) blir likevel videreført. Krysset *R. hirsutum x ferrugineum* oppstår stadig vekk der artene vokser sammen, så det er relativt lett å finne et eksemplar i naturen om en er i et slikt område. Jeg fant selv flere eksempler på dette i Tirol i Østerrike bare i løpet av noen timer. Fordi krysningen skjer igjen og igjen hver sesong og på flere steder, vil plantene som fremkommer kunne ha små variasjoner, men alle skal bære samme grex-navnet. Dersom en person velger én av disse plantene pga et eller annet fortrinn og setter denne i produksjon, må den få et eget sortsnavn og har da blitt en *kultivar*. Denne må da i framtida formeres vegetativt (med stiklinger eller poding) og ikke kjønnet (med frø) for å beholde den ønskete egenskapen. *Rhododendron x intermedium* finnes i standardutvalget til noen av de store planteskolekjedene og er en fin og lettdyrket hageplante, men disse plantene har ikke fått et eget sortsnavn, så i prinsippet kan de være ganske ulike. (Trolig er de oppformert fra en eller noen få planter.)

Av andre kjente naturhybrider i vårt relative nærområde kan *Rhododendron x vanhoeffenii* nevnes. Den finnes på Grønland og er en hybrid mellom *Rhododendron subarcticum* og *Rhododendron lapponicum.* Blomstene er nærmest hvite med en svakt rosa tone, noe som passer godt med at foreldrene har henholdsvis hvite og rosa-lilla blomster. Planten er sjelden i kultur. Eksistensen av denne naturhybriden var et viktig argument for å innlemme *Ledum*-slekta i *Rhododendron* for noen år siden. Kryss mellom ulike slekter skal i teorien ikke forekomme, og *Rhododendron x vanhoeffenii* var derfor en indikasjon på at *Ledum*-artene egentlig var *Rhododendron*-arter. Vi må ikke glemme at slektene er definert av mennesker og at det stadig skjer revurderinger av tidligere vedtatte sannheter. (I en nylig utgitt bok om rødlistede rhododendronarter, har forfatterne innlemmet slekta *Menziesia* i *Rhododendron*!)

Rhododendron x vanhoeffenii (R. subarcticum x R. lapponicum) i Botanisk have i København.
Foto: Hans Eiberg.

Rhododendron x sochadzeae er en kjent plante som bl.a. vokser i Tyrkia og er et resultat av krysning mellom *Rhododendron ponticum* og *Rhododendron caucasicum.* Bestanden av *Rhododendron x sochadzeae* fornyes av konstant hybridisering fra foreldreplantene mens avkom, ved at den selv krysser seg med dem, eller med andre individ av samme hybrid, ikke overlever mere enn noen år. Av samme grunn finner man normalt bare de tre formene, *R. ponticum, R. caucasicum* og *R. x sochadzeae,* og ingen mellomformer mellom hybrid og foreldre.

HYBRIDVITALITET

I naturen virker planter av *R. x sochadzeae* oftest friskere og mer frodige enn foreldreartene, og da er vi ved et interessant fenomen, nemlig *hybridvitalitet* eller *krysningseffekt.* Det engelske *hybrid vigor* brukes også som betegnelse på samme fenomen. Det går i korthet ut på at en hybrid ofte - men ikke alltid - vokser raskere og blir frodigere og friskere i veksten enn begge foreldrene. Jeg skal ikke gjøre noe forsøk på å beskrive mekanismene som fører til hybridvitalitet, kun konstatere at fenomenet eksisterer og kan være veldig nyttig i hybridiseringsarbeid under kontrollerte forhold. Når en sår *Rhododendron* og en frøplante vokser påfallende mye raskere enn de andre, kan det være sterk grunn til å tro at dette er en hybrid, og at det er nettopp fenomenet hybridvitalitet som gjør at den vokser så mye raskere enn halv-søsknene sine som er ”ekte vare”. I en naturlig situasjon kan en slik egenskap føre til at en hybrid i gitte tilfeller kan være så vellykket at den på lang sikt utkonkurrerer foreldreartene i området og blir dominerende. For at dette skal skje, må den kunne produsere spiredyktig frø fra gjensidig pollinering.

Sannsynlig eksempel på hybridvitalitet. Naturhybrid mellom *R. roxieanum* og *R. aganniphum* med kraftig vekst og ekstrem frøproduksjon i forhold til de rene artsplantene som sto rundt. Foto: Ole Jonny Larsen.

HYBRIDSVERMER

I visse områder der hybrider oppstår skjer følgende: To arter krysser seg med hverandre og får avkom som er noe midt i mellom (50 % gener fra begge foreldrene). Forutsett at denne hybriden kan få fruktbart avkom med begge foreldreartene og med andre hybrider av samme type (Det er fullt mulig). Da har man etter to generasjoner planter med 100%, 75+25%, 50+50% og 25+75% gener fra de opprinnelige foreldrene i området. Tenk så at dette får fortsette uhindret i svært lang tid, gjerne flere tusen år. Da vil alle mulige genkombinasjoner i teorien være prøvd, og svært mange av dem vil finnes i området, og man vil kunne observere hele skalaen av mellomformer fra den ene til den andre arten. Dette kalles en *hybridsverm*. I noen tilfeller kan flere enn to arter være innblandet, og da blir selvsagt bildet enda mer komplisert. Den mest kjente hybridsvermen i verden er azalea-bestandene på fjellområdet Gregory Bald

Fra fjellområdet Gregory Bald med deler av azalea-bestandene

mellom statene Tennessee og Nord-Carolina i USA. En som har undersøkt området mye over flere år, Donald W. Hyatt, mener at fire arter, *R. arborescens, R. viscosum, R. cumberlandense,* og *R. calendulaceum* har hybridisert med hverandre og med hybridene som etter hvert har oppstått over svært lang tid. Alle tenkelige fargenyanser innen hvitt-gult-oransje-rødt kan finnes, gjerne med flere farger i hver blomst, og området skal være et fantastisk syn i blomstringstida. Genetisk er det selvsagt ikke lenger mulig å spore stamtreet til enkeltplanter tilbake til noen av de opprinnelige artene.

HYBRIDISERING SOM ÅRSAK TIL ARTSDANNELSE

Nye arter oppstår i følge evolusjonslæren ved at eksisterende arter deler seg i to, og man opererer med to hovedveier til slik artsdannelse.

Den ene (allopatrisk artsdannelse) oppstår når **ulike geografiske populasjoner** av samme art har vært isolert fra hverandre i så lang tid at naturlig utvalg (ved mutasjoner og kromosomforandringer) har ført til at de ikke lenger kan produsere fertilt avkom med hverandre. Da har én tidligere art utviklet seg til to.

Den andre måten (sympatrisk artsdannelse) kan oppstå **i samme populasjon** når naturlige mutasjoner eller endringer i kromosomene skaper hinder for at planter som har tilhørt samme art kan produsere fertilt avkom. Da har også en tidligere art utviklet seg til to nye.

I sjeldne tilfeller og under visse forutsetninger kan også en slik kromosomforandring, og altså dannelse av en ny art, komme **som et resultat av hybridisering**. La oss tenke oss følgende scenario:

To relativt nærstående arter vokser tett sammen i naturen. De krysser seg, og det oppstår hybrider. Disse hybridene har ved en tilfeldighet fått doblet kromosomantallet. Dette er ikke vanlig i naturen, men det skjer! Da oppstår den situasjonen at hybriden ikke kan krysse seg med noen av foreldreplantene som vokser tett ved siden av, men hybridene kan derimot danne fertilt avkom seg i mellom. Og etter hvert danner de en bestand. Da har det oppstått en ny art (se definisjonen tidlig i artikkelen). Om hybridvitaliteten også slår inn og gir sterke og ekspansive planter, kan denne bestanden etter hvert i større eller mindre grad ta over området og fortrenge foreldreartene.
David Chamberlain, en av verdens ledende eksperter på *Rhododendron*, har æren for å ha innført arten *Rhododendron balangense* i kultur fra området ved Mount Balang i Sichuan-provinsen i Kina. Han presenterte denne arten på en omvisning jeg deltok på i 2008 i Edinburgh botaniske hage og fortalte da at den mest sannsynlig har oppstått som nevnt ovenfor, i dette tilfellet som en hybrid mellom *R. prattii* og *R. watsonii. Rhododendron balangense* har siden dannet en stabil og ensartet populasjon som reproduserer seg selv og må da regnes for en art.
(Hans Eiberg, genetiker og meget dyktig rhododendronmann fra Danmark, bestrider denne forklaringen og mener tvert om at de tre artene som her er nevnt, må ha utviklet seg fra et felles opphav etter en av de to førstnevnte veiene til artsdannelse.)

Blad av *Rhododendron balangense* flankert av *R. prattii* til venstre og *R. watsonii* til høyre. Mye tyder på at *R. balangense* har oppstått som en hybrid mellom de to andre artene. Legg særlig merke til den gule midtribben på de to blada til høyre. "Ørene" nederst på blada deles av *R. balangense* og *R. prattii*. Foto: Ole Jonny Larsen.

HVORDAN OPPDAGER MAN NATURHYBRIDER?

I hovedsak skjer det på to måter, ved studier i naturen og ved å så villinnsamlet frø. La oss ta et eksempel på det første. Bildene nedenfor er tatt på Beima Shan i Yunnan-provinsen i Kina. Jeg fotograferte først en *Rhododendron roxieanum* med klassisk filtet indument (bildet til venstre). Like ved sto en lignende plante, men da jeg snudde bladet, så jeg at det

R. roxieanum. Foto: Ole Jonny Larsen.

R. roxieanum x aganniphum. Foto: Ole Jonny Larsen.

hadde såkalt *spongy* (svampaktig) indument. Det var ikke vanskelig å gjette hvor det kom fra! Planter av *Rhododendron aganniphum* med svampaktig indument, maken til det på det høyre bildet, vokste tett mellom *roxieanum*-plantene. Planten til høyre er en åpenbar naturhybrid med bladforma til *roxieanum* og indumentet til *aganniphum.* Det var rikelig anledning til å studere hybrider i området der bilda ble tatt. Jeg så også flere planter som så ut som mellomting mellom *R. roxieanum* og *R. proteoides.* Det jeg ikke vet er hvor lenge en slik hybrid vil leve, og om den vil krysse seg på nytt med andre arter eller om den vil reprodusere seg selv med andre, lignende hybrider.

Når en sår villinnsamlet frø, får en ofte overraskelser ved at noen frøplanter skiller seg markant fra de andre, ofte med kraftigere vekst. Dette gjelder i nesten ekstrem grad når en sår f.eks frø av *Rhododendron proteoides,* og der disse er samlet inn i områder der andre Taliensia-arter som f.eks *R. aganniphum* og *R. roxieanum* vokser. Det er ikke uvanlig at en stor prosent av frøplantene i et slikt såparti, er hybrider som først og fremst avslører seg med kraftigere vekst med større blad og seint utviklet indumentum. (*R. proteoides* utvikler indumentum veldig tidlig i veksten, ofte allerede det første året.) Det er grunn til å tro at en oppdager flere hybrider ved å så villinnsamlet frø enn ved å lete i naturen. Trolig vil mange av disse hybridplantene ikke klare å vokse opp i konkurranse med tilpassete arter på stedet, men frøplantene avslører noe av omfanget av hybridisering i naturen.

Frøplanter av *Rhododendron proteoides*. Frøene er samlet i Yunnan i Kina. De to store plantene i forkant er åpenbare naturhybrider, mens de kompakte er ekte vare. Foto: Ole Jonny Larsen.

Del 2 kommer i neste nummer.

Rauma Planteskule

- et tilbakeblikk på en pioner

Tekst og foto: Ole Jonny Larsen

Et utvalg av katalogene fra Rauma planteskule.

Rhododendron argyrophyllum, en av plantene som står igjen fra de åra planteskolen ble drevet.

Rauma planteskule i Molde var en av pionerene for å formidle rhododendronarter i Norge. Bygningene står ennå, og den siste eieren bor på eiendommen, men drivhuset er leid ut til Molde kommune, og de store hagesentrene i byen holder seg til standardutvalget som nesten utelukkende består av rhododendronhybrider. Det er synd at Rauma planteskule ikke eksisterer lenger, men samtidig er det viktig å hedre slike pionerer som var med på å rydde grunnen for den interessen som finnes for *Rhododendron* i Norge i dag.

Planteskolen ble starta tidlig på 70-tallet av Sigmund K. Moen. Kunnskapen om planteskoledrift hadde han med seg fra Måndalen der en onkel drev planteproduksjon. Rauma-navnet kommer også derfra. Kona Ellen og sønnen Erling var også med i den daglige drifta, og andre søsken måtte trå til i travle perioder, så Rauma planteskule var en tradisjonell familiebedrift, noe som var vanlig på den tida. Det var hardt arbeid i sesongen, og arbeidstidsbegrepet var svært flytende. En må vel kunne si at planteskoledrift i Norge for 30-40 år siden var like mye en livsstil som et yrke.

Planteskolen lå et par kilometer fra Molde sentrum, og de hadde ikke bil de første åra. Svært få kunder kom for å kjøpe planter på stedet. Da ble det å pakke barrot- og klumpplanter i store korger og ta bussen inn til Molde for å selge på torget. På en god dag på 70-tallet kunne de tjene 500 kroner. Og når dagen var over, måtte de bære korgene tilbake til bussen og jordslå det de ikke hadde solgt med det samme de kom hjem. De kunne selge noe mer til store anlegg, men i mange år tok de ikke betaling for plantearbeidet, kun for plantene!

Erling Moen (sept. 2012)

Sigmund Moen ble tidlig interessert i sjeldne vekster, og da særlig nåletrær, men også løvfellende slekter og *Rhododendron.* Noen sjeldne trær og rhododendronarter står ennå igjen på eiendommen, et par av dem har nådd anselig høyde etter hvert. De skaffet seg et stort antall bøker, mest fra utlandet, og tilegnet seg mye kunnskap om planter som svært få i Norge kjente på den tida. Gradvis bygde de opp et rykte blant spesielt interesserte som hver vår tok vegen til Molde og Rauma planteskule. Kunder kom faktisk ens ærend helt fra Østlandet. De laget også etter hvert sin egen katalog som ble sendt ut til faste kunder. I mange år hadde Rauma planteskule kanskje landets beste utvalg av rhododendronarter, på Nordvestlandet var de helt enerådende. Moen var også behjelpelig med å importere spesielle planter til kunder som ba om det.

De hadde en liten egen produksjon av hybrider, men det aller meste av *Rhododendron* ble importert fra Tyskland og Skottland. Mest tok de inn fra Joh. Wieting i Tyskland. Igjen var det et problem at plantene ble så dyre at de følte at de nesten ikke kunne legge på fortjeneste, så noen gullgruve ble det aldri å selge sjeldne planter til samlere. Dette ble delvis kompensert med også å selge standardvarer, særlig da roser. Molde smykker seg tross alt med tittelen Rosenes by.

Rauma planteskule ble lagt ned som bedrift i 2002, en stund etter at Sigmund Moen døde. Den siste som drev var Erling Moen. Jeg besøkte han en søndag i september i et spesielt ærend. Han hadde bestemt seg for å gi hele samlinga deres av rhododendronbøker til Den norske Rhododendron-forening. Ca 25 bøker ble med på lasset pluss gamle plantekataloger. På den måten kan vi ennå få glede av interessen og kunnskapen til en spesialbedrift som Rauma planteskule, selv om plantene i dag må kjøpes andre steder.

Arnulf Ringstad til minne

Tekst og foto: Ole Jonny Larsen

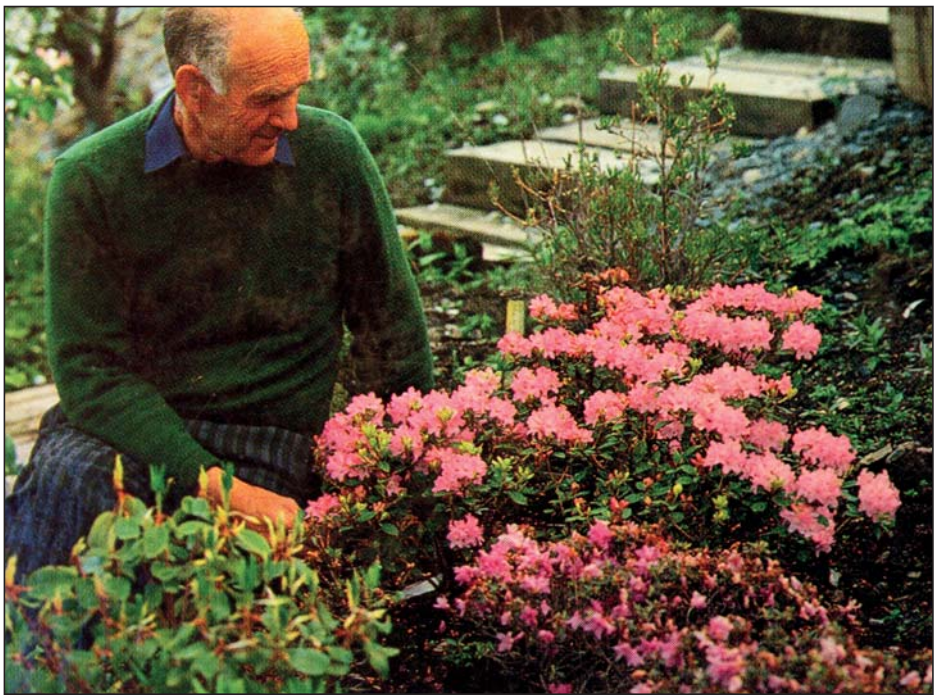

Arnulf Ringstad døde den 6. mai i 2012. Han ble 87 år gammel. Med det er en av de store pionerene og misjonærene for dyrking av rhododendronarter i Norge borte. Han har satt spor etter seg som ikke vil forsvinne, og han var en viktig faktor for å bygge opp den store interessen for *Rhododendron,* og særlig arter som har vokst fram i Norge de siste tiåra. Boka *Rhododendron - dyrking av lave og hardføre sorter,* som han ga ut sammen med Knut Lønø i 1994, var også et viktig bidrag til dette.

Han var utdanna gartner og anleggsgartner og hadde flere jobber både i Norge og Sverige der han dyktiggjorde seg i faget. Han starta egen planteskole på Gjøvik i 1959 og drev den til oppnådd pensjonsalder. I starten var det stauder som utgjorde hoveddelen av produksjonen. Etter hvert ble det både løvfellende og vintergrønne prydbusker, og fra 80-tallet og utover ble rhododendronarter en stadig viktigere del av det han laget. Da han overlot den daglige drifta til dattera, kunne han vie seg helt til sin store hobby og interesse. Han har sendt tusenvis av planter rundt i Norge pr postordresalg, og jeg tror at samtlige samlere over en viss alder har en eller helst flere av Arnulfs rhododendronplanter i hagen. Han kjøpte det meste fra Skottland og formerte dem opp med stiklinger. Noe laget han også fra frø.

Det var særlig de lave sortene som interesserte han, de såkalte dvergartene. Det er ikke rart, for klimaet på Gjøvik der han også hadde en fantastisk flott hage, innbyr ikke til å dyrke store og sarte arter. Egentlig var det regna som uaktuelt å dyrke *Rhododendron* i innlandet i det hele. Det var det alle planteskoleeiere rundt Mjøsa hadde lært han, men Arnulf trodde ikke på det og bestemte seg for å stole mer på egne erfaringer. Han tenkte så enkelt at siden plantene klarer seg under et tykt snødekke og høyt til fjells i Himalaya, må de også kunne klare seg under snøen på Gjøvik. Og det viste seg å stemme. Jeg besøkte han en gang i juni sammen med tre rhodovenner fra Ålesund, og det vi fikk se var en stor skråning full av blomstrende arter og hybrider, stikk i strid med all vedtatt kunnskap. Og det eneste han hadde gjort var å tørre å prøve selv, i stedet for å tro på autoritetene.

Arnulf lekte seg litt med å krysse arter. Et kryss han laget, *R. aureum x R. caucasicum,* har vist seg å være en svært god plante på så ulike steder som Tromsø, Ålesund og Gjøvik. Han kalte den selv rett og slett for ***Rhododendron* 'Arnulf'**. Jeg vil foreslå at denne hybriden blir registrert i Det internasjonale Rhododendronregisteret med dette navnet, og så får vi håpe noen vil sette den i produksjon.
Alle burde ha denne i hagen, både fordi det er en fin plante og for å ikke glemme Arnulf Ringstad. Det ville være en flott hilsen til en som har gjort så mye for å styrke interessen for *Rhododendron* i Norge.

R. aureum x R. caucasicum, 9. mai 2008 i Levanger arboret (ved tidl. Staup gartnerskole). Foto: Gunnar Larsen.

Halesia monticola 'Arnold Pink'

(Snøklokketre)

Tekst og foto: Ebba Holmboe

Slekten *Halesia* vakte min nysgjerrighet da jeg første gang leste om den i Jørn Dannesboes bok *Skov- og surbundsbedet.* Det finnes fem arter som kommer fra Kina og Nord-Amerika, det er artene fra Nord-Amerika som omtales mest i bøkene. Det er store busker eller små trær, som egner seg svært godt i skogshagene, de vil altså gjerne vokse i næringsrik jord litt på den sure siden, og som er god til å holde på fuktigheten. Dessuten vil de gjerne gro i full sol og på en plass uten for mye vind.
Jeg kjøpte en *Halesia carolina* i 2003, men den har aldri vært særlig frodig og ei heller blomsterrik. Denne arten har rent hvite blomster, og som det norske navnet sier, ligner blomstene på snøklokker. Jeg prøvde å forme den til et lite tre, som jeg kunne få glede av som skyggegiver i hagen. Etter den grusomme vinteren vi har bak oss i år (2011), var vi nesten klar til å fjerne den da den var mer død enn levende, men i løpet av våren og sommeren har den skutt en masse fra stammen og fra bakken, så nå skal den fredes!

I 2005 kjøpte jeg en *Halesia monticola* 'Arnold Pink', og den har i år hatt første virkelige flotte blomstring - tålmodighet lønner seg! *Halesia monticola* danner fra naturens side et lite tre, og fungerer nå fint som skyggegiver til mine mange rhododendron. Denne navnesorten har som bildene viser og navnet sier, rosa blomster. De er meget vakre, og under blomstringen var hele treet et nydelig syn, som sto og dinglet med sine nydelige rosa klokker. Høstfargen er gul, men etter min mening meget fin. Nå er treet fullt av frukter, og formering kan gjøres fra frø eller stiklinger, hvis man skulle få lyst på å ha flere av dem i hagen. Alt i alt synes jeg *Halesia* er en slekt som mange burde prøve i sine hager.

Tur med Rhodo Sør
til Grenland og Vestfold

Tekst og foto: Audun Arne

Vi drar gjerne på tur sammen i Rhodo Sør. I år slo vi til med en spennende og godt planlagt tur til Grenland og Vestfold 5.-6. juni.
Tove Ekeli Hansèn fra Skien er Sør-medlem, og har besøkt oss flere ganger. Hun er etablert hagedesigner, og hun kjenner alt og alle over et stort område. Under et treff i Sør sa hun seg umiddelbart villig til å legge opp en besøksrute for oss.

Det er alltid spennende å besøke hager og få inspirasjon og ideer til fornyelse og utvikling i egen hage. Vi drar selvfølgelig ikke på tur bare for å se rhododendron. Selvfølgelig er vi like interessert i å se nye løsninger med design, følgeplanter og masse muligheter for variert mangfold i haven. Men jeg må i skrivende stund medgi at jeg kommer noe til kort med både kunnskap og hukommelse når det ikke handler om rhododendron. Jeg opplever også til stadighet at mange turvenner har en urovekkende tilbøyelighet til å snakke latin. Min gjengivelse av hva vi har sett og opplevd vil således bli mer generell enn detaljert når det gjelder artsmangfold.

Vi dro av sted i 2 biler tidlig lørdag morgen, og **første treffpunkt var i Pionhagen** på Barkåker, ca. 1 mil syd for Horten. Eivind Hansen, eller "Pionmannen" som vi

Pionmannen i midten

kaller ham, er et oppkomme av sprudlende begeistring over sine mer enn 3000 pioner. Han formidler raust av sin fagkunnskap, og det blir gjerne handel av slikt.

Noen hundre meter unna ligger Rom Hagemiljø (BoGrønt), som er en velassortert planteskole, og har landets største utvalg av klematis. I løpet av turen registrerte vi mer bruk av klematis enn vi er vant til å se i sør. Ikke uventet ble det påfyll i bagasjen.
Ved Nykirke, rett øst for Horten, ligger Vegge Gård, et spennende gartneri/ hagesenter. Her finnes et rikt utvalg av litt spesielle busker og trær, uvanlige stauder og lave nålebusker, også en del rhododendron. Neste besøk her blir med tilhenger.
Alle de 3 hittil nevnte besøkssteder har hjemmeside.

Tove geleidet oss videre over i private hager, først til Anne-Mari Skudem i Raveien ved Sandefjord. Hun har en samlerhage som har et iøynefallende mangfold av bunndekkende planter. Personlig husker jeg godt masse *Hosta* i forskjellige størrelser og farger.
Vi hadde i forkant problemer med å finne ledig hotellplass for overnatting i Skien. Det var visst noe ekstra på gang. Da vi støtte på en bunadkledd Kristin Krohn Devold med følge i resepsjonen, skjønte vi at turistforeningen hadde invadert byen. Men siste mulighet for sengeplass var i boks, og vi hadde et hyggelig aftensmåltid på Bryggen i Skien.

Bunndekkere hos Anne-Mari.

Søndag morgen dro vi til **Bø, og langs Uvdalvegen fant vi fram til Tor og Mathilde Slåtta.**
I et skrånende landskap dukket det frem en meget

Fargesprakende i Bø.

opplevelsesrik hage. Naturen har vært gavmild med utforming av eiendommen. Naturlig bekkefall, dammer og vakre fjellformasjoner var kunstferdig kultivert med hundrevis av rhododendron og andre surjordsplanter, sjeldne busker og trær og stauder. Her gikk tiden fort.

Turen gikk videre til Vigdis Slettevold i Gvarv. Hun er Sør-medlem. Eiendommen ligger relativt høyt, med vidt utsyn over et bølgende landskap. Vigdis har en stor og innholdsrik hage, så vi valgte å starte med matpakkene. Vi fikk servert kaffe og hjemmebakt, og koste oss skikkelig mens truende skyer småplaget oss litt med noen drypp. Så vandret vi rundt i et mangfold av roser, stauder, spesielle bregner og surjordsplanter. Vakkert utformede gangveier, portaler med klatreplanter ga oss masse inspirasjon og gode ideer. Personlig fikk jeg nok en opplevelse av mangfold og muligheter når det gjelder hosta. Litt inn i skogen i den spesielle rhododendronavdelingen ble vi

Hos Vigdis (t.v.).

overrasket av et voldsomt regnskyll, og det ble dessverre umulig å fotografere. Jeg håper vi kan komme tilbake til Gvarv en annen gang.

Mye vakkert hos Tove.

Tilbake i Skien kom vi så til Tove Ekeli Hansèns hage, som ble en spesiell og sjelden opplevelse. Hagen er ikke så veldig stor, men et mesterverk i design og smakfull utforming. Tomten skråner litt, og her er vannfall og dammer. Varierte gangveier med fantasifulle kantløsninger bukter seg mellom bed med et bugnende mangfold av rhodoer, surjordsplanter, busker og trær, stauder og pioner. Samstemmighet i former og farger gir herlige visuelle opplevelser. Her er ingenting tilfeldig. Hagen er verd et besøk. Litt mer i bagasjen ble det også.

På veien hjemover stakk vi innom **Stathelle, til Robert Monsen og Gerd Wareliussen,** også Sør-medlemmer. De har en relativt ny hage, og Robert holder det gående med oppbygging og utvikling i et imponerende tempo. Her er allerede masse rhodoer, roser, pioner, stauder og rare trær. Gerd dyrker mangfold av urter, og disket opp med et spennende og smakfullt måltid på terrassen. Enda var det visst litt plass i bagasjen.

Hos Robert og Gerd i Stathelle.

En varm takk til Tove, som tok på seg oppgaven med å lede oss rundt til opplevelsesrike steder og hager som vi avgjort kan tenke oss å besøke igjen.

Årsmøtehelg i Bergen

4. - 6. mai 2012

Tekst: Nina og Knut Gjermundsen, Arendal

Lokalavdeling Rhodo Vest i Bergen var arrangør for Den norske Rhododendronforenings (DnR) årsmøte 2012. Arrangørene hadde satt sammen et allsidig program for hele helgen, og mange medlemmer deltok derfor på de ulike arrangementene. Vi tilreisende inntok Hotel Bristol i sentrum som oppholdssted disse dagene.

Hagevandring og grillparty

Selve årsmøtet ble holdt på Fiskebørsens kantine Bontelabo på lørdag formiddag, men først hadde vi omvisning og grillparty fredag kveld ute hos Randi og Harald Kårtveit på Sotra. Et fantastisk hageanlegg ventet oss, og vi ble alle behørig imponert over innsats og pågangsmot som ligger til grunn for denne prakthagen. Vi var mange som deltok på vandringen rundt i den store hagen, og mange av oss ble nok inspirert av det kreative vertskapet. Ikke rart at også TV med "Grønn glede" har funnet veien til Randi og Harald på Sotra! En nydelig kveld i solen var det, men vinden rev godt. Derfor var det godt å krype i ly i det for anledningen nyoppførte "presenningsteltet". Her nøt vi nydelig grillmat og andre godsaker mens praten gikk livlig og teltet smalt ditto. Så kom kakene som ingen ende ville ta. Og vi lot oss nøde!

Årsmøte

Neste dag spaserte vi i ro og mak til Bontelabo og årsmøtet som startet kl 11. Programmet for dagen var årsmøte med valg, foredrag av Per Harald Salvesen som er leder for arboretet på Milde, og påfølgende byvandring med medlem i DnR Maria Fett. Nydelig lunsj med fiskesuppe, og stort utvalg av kaker var det også.

Leder i DnR, Harald Kårtveit, ønsket velkommen. Møteledelse, valg og andre årsmøtesaker ble gjennomført uten problemer, og vedtak og protokoll blir lagt ut i Lapprosen annet sted.

Byvandring. Foto: Nina Gjermundsen.

Grillfest hos Kårtveits. Foto: Kirsten Marie Storheim.

Foredrag

Per Harald Salvesens foredrag med tema "Er alt fremmed farlig" tok opp problemstillingen om vi går for langt i å utrydde enkelte plantesorter. Han viste til artenes klimatilpassing, og at mange av de artene vi nå svartlister faktisk var her før istiden. De hentes nå tilbake, enten naturlig eller ved hjelp av mennesker. Arboretet tar inn frø i samlingene til frøetablering under kontrollerte forhold, og deler inn i to avdelinger: kultivarsamling og artssamling. Viktig å ha frøkilder i beredskap, også for kritisk truede arter. Norsk flora er enda ung pga istiden og det er et stort potensial som vil fylles, - hvilke trær og busker vil vi ha? Noe får vi uansett! Problemet med uønsket dominans

oppstår hvis spredning av de "nye" artene overtar i naturen på bekostning av allerede etablerte arter. Brysomme rømlinger må holdes i sjakk gjennom langsom og kontrollert utprøving.
Milde håper å lage et Rhododendron-museum ved å kartlegge gamle rhodoer på samme måte som man har gjort med kulturminneroser- prosjektet. Ved å ta stiklinger og podekvister av gamle planter, og fortelle historiene om de enkelte plantene, håper man å ivareta mangfoldet. Videre vil Arboretet ta vare på truede arter i sin samling, eventuelt lage nye bestander til bevaring (gjerne i samarbeid med hageeiere). Eksempel på dette kan være artene *Rh. macabeanum, Rh. cinnabarinum, Rh. orbiculare og Rh. williamsianum.*
Arboretet deltar også ex situ internasjonalt for å bevare ulike ville rhododendronarter. Strategien er å sette opp frøbestander av arter fra villinnsamlet materiale. Her trenger man minst 5 genetisk ulike individer av hver art, helst fra flere populasjoner som plantes isolert i stor nok avstand for å hindre pollinering fra andre nærstående arter. Håpet er at DnR vil være med å utvikle dette prosjektet; - det er godt å ha gode venner. Slik får man satellitter på forskjellige lokaliteter da det er stor forskjell på voksesteder - det gjelder å dyrke arten og ta vare på den!

Fra familien Riebers eiendom: Parken. Foto: Nina Gjermundsen.

Festmiddag
Lørdag kveld var det festmiddag på Ludeboden som er en nydelig restaurert bygning i eie av Norges Naturvernforbund. Nok en gang spaserte vi langs Bryggen og Vågen da Ludeboden ligger i retning Sandviken. Denne gangen var vi godt informert om området etter ettermiddagens byvandring med Maria Fett. I Ludeboden var det dekket til fest og underholdning, og mens vi ventet på serveringen fikk vi guidet tur med Odin Oddekalv på "Miljødronningen". Et topp moderne oppsynsfartøy med alt av utstyr til oppdrag og forskning i nære og fjerne farvann.
Hjortegryte eller fisk sto på kveldens meny; - og tenk så var det enda flere kaker som ble servert fra vertsklubbens dyktige damer. En meget hyggelig kveld, og vi fikk en aldeles uforglemmelig hjemtur i hagl og snøvær!

Sightseeing
Søndag morgen ble vi hentet i buss og fraktet til familien Riebers eiendom på Hordnes utenfor Bergen. Regnet øste ned, men vi ble ønsket varmt velkommen av Bjarne Rieber. Guiden vår, Daniel Gaasenbeck, viste oss rundt på den 60 mål store parken. Han jobber som gartner der ute, og var derfor kjent med hver busk og hvert tre. Masse flotte vekster, sjønære omgivelser og mange fine skulpturer plassert rundt i anlegget, fikk oss til benytte kamera flittig. Også her ble vi bevertet med kaffe og kaker, og solen brøt etter hvert fram for å kaste glans over det flotte arrangementet.

Fra familien Riebers eiendom:
Hagevandring i regn- og haglebyger. Foto: Nina Gjermundsen.

Fra familien Riebers eiendom: "Takk for oss".
Foto: Kirsten Marie Storheim.

Videre bar turen til Arboretet på Milde hvor Per Harald Salvesen tok imot oss, før han ga stafettpinnen til vår guide Per Magnus Jørgensen. Arboretet er et eventyr å besøke til alle årstider, og denne gangen var ikke noe unntak. Jørgensen manøvrerte spørsmål og guiding om arboretets rhododendronarter med stor kunnskap og dyktighet. Meget imponerende, og veldig underholdende. Deretter bar det tilbake til Blondehuset for avslutning ute i solen med servering av nydelig kjøttsuppe og ditto finsk rugbrød. Det hele toppet med kaffe og enda flere lekre kaker.

Vel blåst fra Rhodo Vest på alle måter, og mange takk for en meget vellykket og inspirerende helg!

Per M. Jørgensen viser rundt i artssamlingen.
Foto: Nina Gjermundsen.

Undertegnede ble satt av sightseeingbussen utenfor flyplassen på Flesland, og dro rett til England for videre hagebesøk på Royal Horticultural Society's: Kew Gardens, Wisley og Malvern Spring Show. Siden har vi ikke vært til å stoppe, og takk for det.

Ta turen innom oss på BoGrønt Sotra Hagesenter

Her finner du et godt utvalg av:

- Rhododendron
- Surjordsplanter
- Stauder
- Roser
- Sommerblomster
- Granitt
- m.m

BoGrønt Sotra Hagesenter

BO GRØNT

GJERTRUDVEGEN 3
5353 STRAUME

TLF. 56 32 12 52

bogront.no/sotra

GIMLE PLANTESKULE

Stort utval i planter for hagen

Spesialområde: Rhododendron og surjordsplanter

Kontaktinformasjon:
Gimle Planteskule
Vikøy,
5600 Norheimsund

Tlf.: 56 55 04 80
Faks: 56 55 04 87
gimle@vestplant.no
www.vestplant.no

Medlem nummer 400
i Den norske Rhododendronforening

Tekst og foto: Ebba Holmboe

Under den vellykkede årsmøtehelgen i Bergen 4.–6. mai fikk Den norske Rhododendronforening sitt medlem nummer 400, en flott milepæl for foreningen vår. Godt å se at vi blir flere og flere!
Medlem nummer 400 er ikke noen hvem som helst, han er som Bjørg Rasmussen sa det da hun presenterte nyheten på Milde om søndagen: en person som svært mange av oss har et forhold til, i hvert fall det han skriver. Det er redaktøren av Norsk Hagetidend, Tommy Tønsberg.
Rhodo Øst fikk et eksemplar av Ole Jonny Larsens bok: Rhododendron i Norge – hvilke arter kan dyrkes i vårt land, som vår leder Øyvind Åsheim skulle overrekke Tommy som velkomstgave fra foreningen.
Overrekkelsen fant sted 28. mai, da vi var på hagebesøk på Nesodden. På bildet har Tommy fått boken og er straks i gang med å se i den, mens Øyvind er klar til å overrekke Rhodo Østs hilsen, en god flaske vin, til Tommy.
Vi håper Tommy vil få glede av medlemskapet.

Bokanmeldelse

Ved Ebba Holmboe

Claus Dalby (tekst og foto):
Et haveår
MIN DAGBOG

Dansk
384 sider
Forlaget Klematis AS
ISBN 978-87-641-0530-8

Gjett om jeg ble glad da jeg oppdaget at Claus Dalby har laget akkurat den hagedagboken jeg alltid har ønsket meg, og som jeg tror mange andre også har ønsket seg. Dette er en hagedagbok helt uten forfatterens gode ideer om hva som skal gjøres når, og kjemisk ren for reklame – dette er DIN bok, det er bare du som bestemmer hva den skal inneholde!
Claus Dalby har selvfølgelig fylt boken med herlige bilder som følger hageåret i hans fantastiske hage i Riskov utenfor Århus. Hver dag har godt med plass til dine notater, og det er opp til deg om du vi ha en bok for hvert år, eller fylle på med notater for flere år – det bestemmes vel etter hvor flink en er til å følge opp en slik hagedagbok (jeg ser alt at jeg ikke har vært så flink som jeg gjerne ville!!!). Lykke til med notatene, tenk så gøy det skal bli om noen år å se hva som skjedde når…

Etterlysning!

Nye krefter for arbeidet med *Lapprosen*

Tekst: Lin Didriksen

Kirsten Marie Storheim har i samarbeid med Jan Rune Hesjedal, utviklet Lapprosen til den pryd og glede bladet er for oss medlemmer av DnR, men ønsker nå å slutte i redaksjonen for å prioritere andre oppgaver.
Kirsten kom med i redaksjonen tidlig i 2008, f.o.m Lapprosen nr. 2/2008.
Hun startet med tanker om dugnadsinnsats for DnR, har utdanning i norsk og nordisk språk og litteratur, og kunne bidra positivt inn mot bladet. Da hun startet var hun åpen for hvilke arbeidsoppgaver som måtte melde seg.

Kirsten har stor interesse for hage og *Rhododendron*. Hun har sammen med sin Guttorm bygget opp en vakker rhododendronsamling ute på Radøy.

Nytt format
I Lapprosen er det utviklet et nytt format gjennom de fire siste årene. Fra nr. 1/2008 ble Lapprosen et større blad. Det gikk fra A5 til A4. Nå står det fram som et pent og åpent blad, som har rikelig med vakre bilder og spennende stoff og med et vel gjennomført design. Foreningen er stolte av å produsere *Lapprosen* for sine medlemmer.

Hovedoppgaver
Kirsten sine hovedoppgaver har vært å lese korrektur og delta i redaksjonsmøter for å diskutere oppsett. Samle og systematisere stoff til bladet etter hvert som det har kommet inn, lese korrektur og lage forslag til oppsett.
Jan Rune arbeider med å få inn stoff til bladet gjennom kontakt med lokallagene og hovedforeningen.
Et viktig fundament i utgivelser av *Lapprosen*, er dog de faste bidragsyterne som sender regelmessig inn innlegg og artikler.

Et ørlite savn
"Det eg kunne tenkt meg litt meir av, er "småstoff" frå lesarane våre." sier Kirsten. "Det er sikkert mange som sit inne med kunnskap og hageopplevingar som kunne delast med andre."
Dette med oppfordring til alle våre medlemmer om å sende inn flere småinnlegg om stort og smått - fra det hjemlige eller noe opplevd utenfor de hjemlige trakter.

Utvikling av Lapprosen
Bladet har endret seg mye de siste årene. De viktigste endringene er flere bilder. Gode illustrasjoner fører til større interesse for teksten og gir også inspirasjon. Bladet har også økt sidetall, 32 sider i hvert nummer. Slik får vi plass til mye interessant stoff utover ren informasjon fra DnR og lokallagene.

Kirsten må nå erstattes!
Er det noen som liker å arbeide med foto og artikler, layout eller korrektur? De mange oppgavene som Kirsten har gjennomført for bladet, må nå fordeles på nye og gjerne flere hender. Er det noen som kunne tenke seg slike oppgaver?

Ta kontakt med Harald Kårtveit eller Jan Rune Hesjedal! **Lapprosen trenger deg!**

Takk for meg!
Eg vil takka for meg i redaksjonen, og for eit triveleg samarbeid. Det har vore eit lærerikt oppdrag både når det gjeld kunnskap om Rhododendron og om korleis ein kan få til eit godt og engasjerande blad.

Det er også på sin plass å takka Kari Eraker i ERAtrykk for godt samarbeid, ho har sin del av æra for det gode resultatet på endeleg oppsett og layout.

Lukke til med bladet vidare framover!

Helsing Kirsten Marie

I hagen heime på Radøy.

Rhododendronplanter
stjeles fra Arboretet på Milde

Tekst: Jan Rune Hesjedal

Direktør i Det norske arboret, Per H. Salvesen, ber om hjelp fra Den norske Rhododendronforening med å oppklare tyverier av sjeldne rhododendronarter i skogen på Milde. Foto: Terhi Pousi.

Rhododendronforeningen har mottatt brev fra direktør Per H. Salvesen ved Det norske Arboret. Han ber om hjelp til å spre informasjon om tyveri av småplanter fra arboretet. 40-50 sjeldne rhododendronarter er blitt stjålet fra arboretet i de senere årene. Det gjelder relativt små planter som var plassert i ulike bed i påvente av utplanting på vokseplass. Det ble registrert tyveri av planter allerede i 2009, og det fortsatte i 2010 med en topp i 2011. Da forsvant over 25 stk arter av rhododendron. Hittil i 2012 er det blitt borte 12 planter. Plantene var svært sjeldne og ikke å finne i alle hager. En antar at den/de som har forsynt seg av plantene, må ha god kunnskap om planteslekten.
Denne måten å skaffe seg planter på er uvanlig blant hagefolk. De er normalt mennesker med gode verdier som gleder seg over en flott hobby, og gjerne viser frem sine hager og planter med den beste samvittighet. Slike tyveri er også et økonomisk tap for arboretet, og til skade for alle oss med denne planteinteressen.

Som forening for fremme av rhododendron, er vi selvsagt glade for at personer viser "unik" interesse for planten, men vi mener at den/de ville hatt større glede av sine vekster dersom de melder seg inn i vår forening. Vi kan tilby rimelige planter, importert fra verdens mest kjente produsent av sjeldne arter. Plantene leverer vi svært rimelig, under halv pris fra normal utsalgspris. Man kan velge fra et stort sortiment og man behøver ikke å gjøre seg til kjeltring. Da vil en også kunne invitere andre personer på hagebesøk, uten å være nervøs for at noen vil vite hvor plantene kommer fra. Vi er overbevist om at våre medlemmer ikke skaffer seg planter på denne måten, og oppfordringen er derfor at dere er oppmerksomme på at dette forekommer, og holder et lite øye åpent for slike gratispassasjerer i vår hageverden. Vi kan ikke være "plantepoliti", det ligger ikke for oss hagefolk, men vi kan spre informasjon om slike hendelser.

Styret har mottatt en liste over de stjålne plantene, men av plasshensyn tar vi ikke denne med her. Listen blir å finne på vår nettside: www.rhododendron.no

Påminning om adresseendring og epost-adresse!

Foreningen får en del returpost etter hver utsendelse, de fleste på grunn av feil adresse.
Vi ber derfor om at våre medlemmer underretter oss om ny adresse ved flytting, slik at vi til enhver tid har et oppdatert medlemsregister.
Du vil da få *Lapprosen* og andre meldinger tilsendt uten forsinkelser.

Har du e-postadresse? Send den inn til oss: bjorgvar@online.no, vi kan da enkelt gi dere påminning i forkant av møter og aktiviteter, uansett hvor i landet man har sin lokalforening
Husk også å melde fra dersom du får ny e-postadresse.

Ha en fin høst og vinter!
Hilsen Bjørg S. Rasmussen, kasserer/medlemsregisteransvarlig

På siden

Rhododendron for begynnere

ved Lin Didriksen

Planter som er verd å eie!

Denne gangen har Harald Kårtveit hjulpet meg og laget en oversikt over vakre Rhododendron som er verd å ha i sin samling. Han har satset på spennvidde i størrelser og ikke minst bladform.
Det viktigste ved rhodoer er bladformen - sier Harald - og jeg sier meg helt enig i. Det er dem vi ser på hele året. Nyveksten og blomstene er bonus.

Rh. tsariense, nyvekst. Foto: Jan Rune Hesjedal.

Vi begynner i det små og bedårende.

Rh. tsariense

Dette er en liten og uskyldig plante med sirlige og små ovale blader. Den har ofte et tykt indument og fin nyvekst. Blomstene er "epleblomstaktige" som begynner i rosa og ender opp som hvite. Planten er en "dverg" og det tar en del år før den blir 1 meter. Den er enkel å dyrke. Harald har hatt sin i 5 år og ennå ikke sett blomster. *Rh. tsariense* er en attraktiv plante, som alltid vekker oppsikt når den står i knopp eller blomst. Den egner seg godt for små hager. Herdigheten er oppgitt til H4 hos Cox, eller 2-3 hos Ole Jonny Larsen.

Rh. bureavii

Denne tas med på grunn av det fantastiske bladverket. Mørkt, fint bladverk med tykt rødbrunt indument. Blomstene er "epleblomstfarget" og gir en flott kontrast til det fine bladverket. Den har også vakker farge på stamme og grener. Harald opplever den ikke som spesielt blomsterrik, men de nye skuddene er svært dekorative og kan kompensere for dette. Veksten er kompakt og planten har en avrundet vekstform. Herdighet H5 hos Cox og hos Ole Jonny til 3.
I en samling er denne et "must".

Rh. bureavii. Foto: Jan Rune Hesjedal.

Rh. oreodoxa* var. *fargesii

Dette er også en staselig plante. Den blir etter hvert ganske stor og blomsterrik. Den har ofte rosa blomst, men kan også være hvit. Fordelen (og gjerne også svakheten) er det tidlige blomstringstidspunktet, i første halvdel av april. Ved blomstring er den et nydelig syn og nesten uten konkurranse fra andre planter.
Den bør plantes slik at den er mest mulig skjermet for sen nattefrost i blomstringen. Herdigheten er oppgitt av Cox

Rh. oreodoxa. Foto: Terhi Pousi.

Rh. calophytum. Foto: Terhi Pousi.

til H5 og hos Ole Jonny til 3. Den kjennetegnes også ved at bladene krøller seg sammen i kulde og tørke.

Rh. calophytum

Er ikke regnet som en av de storbladede artene, men har ganske store blader likevel, 14-30 cm lange. Bladene er mye smalere og tynnere enn hos *rex*. Den har ikke indumentum. Blomsterfargen er hvit eller rosa. Det sies at den bør skjermes for vind, men den tåler betydelig mer enn *rex*. Bladene er mer bevegelige og bøyer seg etter vinden. Hardførheten er oppgitt å være H5 hos Cox, eller 2-3 hos Ole Jonny.

Det er sagt at Norges største rhododendron er en calophytum, så det er tydelig at en må beregne litt plass til en slik plante. Den tåler også godt oppstamming, slik den vokser som et vakkert tre ved inngangen til artssamlingen på Milde.

Det pleier ikke gå så mange år før den blomstrer, og den er et syn når den står i blomst først i april. På grunn av den tidlige blomstringen, så er den noe utsatt for sene snøfall og nattefrost. Det er altså ikke hvert år en får nyte dette. *Rex* er nok sikrere i så måte.

Rh. rex

En av de mest hardføre av de storbladede.

Cox sier 4-5 i hardførhet. Ole Jonny Larsen sier 2 etter sin skala.

Bladene er beskrevet å være fra 12 til 37 cm lange, altså svært variable i størrelse. Mange mellomformer mellom denne, ssp. *rex* og ssp. *fictolacteum*. Har et tykt indumentum på undersiden av bladene. Indumentet er observert i mange fargeavskygninger fra det rødoransj brunlige til ganske lyst grå. Blomstene kan oftes være hvite, men former med svakt rosa, lilla og gule blomster finnes også.

Dette blir en staselig plante etter hvert, med skinnende grønne blader. Det går noen år før den blomstrer, men som det sies: blomstene er en bonus på disse storbladede artene. Bør eies av alle som har forhold til det. Må skjermes for vind.

Her *På siden* oppfordres dere til å sende inn gode fotografier av disse artene, om du har en. Hvis ikke må du ha lykke til med jakten.

Rh. calophytum. Foto: Terhi Pousi.

Rh. rex. Foto: Terhi Pousi.

Den norske Rhododendronforening

Neste årsmøtehelg 24.–25. mai 2013 arrangeres av Rhodo-Øst

Vi lover et spennende program, med blant annet foredrag av Kenneth Cox,
og satser på en trivelig helg i fint vær **- sett av helgen nå!**

Planteimport fra Skottland 2013

DnR vil igjen prøve på planteimport fra **Glendoick Gardens** i Skottland.
Transporten blir foretatt av **Bring** med båt til Bergen. I 2012 tok dette 8 dager fra Glendoick til undertegnede.
Til medlemmer andre steder i landet tar det ytterligere 2-3 dager med posten.

Medlemmene betaler en pris som tilsvarer faktiske utgifter + 10% påslag for å dekke administrasjonsutgifter for DnR.

Du kan finne oversikten over tilgjengelige planter på nettet, adresse www.glendoick.com/ - der kan du også bestille katalogen deres.

For at vi skal kunne få mest mulig av det vi bestiller, settes bestillingsfristen til **1. desember 2012.**

Bestillingen sendes til:
Harald Kårtveit, Vestsidevegen 796, 5363 Ågotnes
eller på mail: haraldkartveit@hotmail.com

Medlemstur til Sverige og Danmark

26. – 31. mai 2013

Turen starter fra Oslo søndag morgen 26. mai, og retur fredag 31. mai.
Vi har via tips fra medlemmer og andre, funnet frem til en rekke spennende hager.

Turprogram:

Dag 1: **Gunnar Bernler, Sågen, Ljungskile.** Stor hage med Sveriges største samling av rhododendron.

Michael Zvorc, Michaels Trädgård, Björröd, Kode. Hage på vel 2 mål med mange rhododendron, men også mange andre spennende vekster. Formerer og selger rhododendon.

Dag 2: **Cecilia Dalby, Hermannsby i Vinås, Karna**. Stor hage omgitt av berg og skog. Allsidig beplantning: rhododendron, azalea, rød kastanje, katsura, magnolia, gullfiskdam og vannfall m.m.

Sofiero slottspark ved Helsingborg. Berømt hageanlegg/park med stor rhododendronsamling. Kåret til Europas vakreste park i 2010.

Ingemo og Per Gylling, Glumslövvegen 325, Glumslöv. Hage på ca. 3 mål, inndelt i mange "rom", og betegnet som en oase. Mange antikviteter og dekorasjoner plassert rundt om i hagen.

Dag 3: **Jørn og Sonja Dannesboe, Tjørnevej 1, Slangerup.** Kjent, allsidig hage på 2,5 mål med bekker og vann. Jørn er kjent hagebokforfatter og holder dessuten foredrag om det samme. Formerer og selger planter.

Henning Andersen, Stenvangsvej 5, Nørre Asmindrup. Enorm hage med en stor samling rhododendronarter. Anbefalt av Ole Jonny Larsen.

Dag 4: **Anne og Jørgen Halse, Nederballevej 4, Harndrup**. Tidligere formann i Den Danske Rhododendronforening. Flott hage som tidligere var en besøkshage, og som vi har fått innpass i.

Dorrit og Jan Brodersen, Højdedraget 29, Taulov, Fredericia. Anbefalt besøkshage i Den Danske Rhododendronforening.

Dag 5: **Aage Rugholm, Julsøvænget 50, Svejbæk, Silkeborg**. Fin, tidligere besøkshage som vi har fått anledning til å besøke.

Lissy og Elmer Aagesen, Rønvangen 101, Hinnerup. Allsidig hage, blant annet kjent fra dansk tv.

Poul Lassen, Ranunkelvej 91, Hobro. Liten hage på ca 500 m2 inneholdende mange mindre rhodoer. Også en del annen beplantning. Poul har vært vår danske medhjelper og anbefalt og skaffet oss innpass i flere av hagene.

Dag 6: **Göteborgs botaniske hage –** Rommer blant annet den prisbelønte Fjellhagen, Rhododendrondalen og Japandalen som sørger for fullstendig ro i sjelen.

Ytterligere beskrivelse av hagene finnes på vår nettside: www.rhododendron.no

Turen er beregnet å koste rundt kr. 6000, innbefattet buss, hotellopphold med frokost og middag, inngangspenger og ferger. Prisen er regnet ut i fra 35 personer. Turen er fulltegnet ved full buss.

Påmeldingsfrist 1. desember 2012.

Påmelding til: Gunnar Breivik, tlf. 56 14 53 38, epost: gu-brei@online.no
Harald Kårtveit, tlf. 56 33 47 88, epost: haraldkartveit@hotmail.com

Den norske Rhododendronforening

Protokoll fra årsmøtet 05.05.2012

Ansvarlig arrangør: Rhodo Vest
Sted: Fiskebørsen kantine på Bontelabo, Bergen
Til stede: 41 frammøte hvorav 31 stemmeberettigede
Sør: Audun Arne, Gudrun Arne, Mona Klemmetsen, Nina Gjermundsen, Knut Gjermundsen, Anne Brit G. Evensen og Per Evensen.
Sør-Vest: Tone Fosse Ulvøy, Gunvor Eide og Reidar Vigrestad.
Øst: Anfin Nystrøm, Ebba Holmboe, Jens Holmboe, Roger Karlsen, Harald Bruun-Pettersen, Ståle Sørensen, Øyvind Aasheim, Kari Pahle, Torill Sæther og Rolf Sæther.
Vest: Gunnar Breivik, Anna-Karin Breivik, Betsy Søfteland, Anne Grethe Synnevåg, Bjarte Synnevåg, Bjørg Sandalsnes Rasmussen, Frøydis Oen, Gerd Trellevik, Harald Kårtveit, Torolf Juvik, Hjørdis Juvik, Håkon Morvik, Jan Rune Hesjedal, Jan Valle, Maria Fett, Merly Nakken, Olaf Hammersland, Britt Hammersland, Terhi Pousi, Knut Geelmuyden og Lin Didriksen.

a) Velkommen
Leder Harald Kårtveit ønsket velkommen og åpnet med dette årsmøtet.

b) Kommentarer til innkalling eller saksliste.
Innkallelsen stod i Lapprosen 1/2012 – Ingen kommentarer

Dagsorden
Sak 1. Valg av dirigent
Terhi Pousi.
Sak 2. Valg av referent og valg av 2 medlemmer til å underskrive protokoll
Referent: Lin Didriksen
Underskrive protokoll: Ebba Holmboe og Anne Brit G. Evensen
Sak 3. Årsberetning 2011
Årsberetningen ble sendt ut 13.04.12. Harald leste den høyt. Lokallagene fungerer godt og aktiviteten er høy. Spørsmål til våre nettsider – Det etterlyses bedre oppdatering på sidene om aktiviteter – der står det fremdeles informasjon om aktiviteter knyttet til 2011.
Vedlegg 1 – Årsberetning.
Sak 4. Regnskap 2011
Gjennomgang av rekneskap for 2011 ved Bjørg S. Rasmussen. DnR har en sunn økonomi. Vi har totalt kr.174907,98 på konto. Budsjett og regnskap for 2011 gikk godt i balanse. Året ga et overskudd totalt på kr.121,71. Regnskapet 2011 er godkjent.
Vedlegg 2 – Regnskap for 2011.
Sak 5. Fastsettelse av kontingent for 2013
Styrets forslag: Uforandret kr. 275,- pr. år pr. medlem.
Godkjent.
Sak 6. Budsjettforslag 2012
Gjennomgang av budsjettforslag ved Bjørg S. Rasmussen.
Budsjettet er godkjent.
Vedlegg 3 – Budsjettforslag 2012.
Sak 7. Innkomne saker
Ingen nye saker var kommet inn innen 28. april 2012.
Sak 8. Fastsettelse av andel årskontingent til lokallagene for 2013
Forslag fra styret til ny fordeling av årskontingenten. De små lagene får nå en liten andel tilbake. Øst og Vest får som de største lagene mest.
Alternativ 1: Å dele kontingent likt i 4 – Ikke stor stemning for dette forslaget.
Alternativ 2: Potten deles slik at halvparten av det som skal tilbakeføres deles likt mellom lagene og resten fordeles som før i henhold til antall medlemmer i hvert lokallag.
Forslag alternativ 2 er vedtatt.
Vedlegg 4: Forslag om ny fordeling av kontingent.
Sak 9. Valg av leder, styremedlemmer og varamedlemmer
Valgkomitéen bestående av Anne Rieber, Frode Harnes og Jan Rune Hesjedal
har kommet med følgende innstilling:

Harald Kårtveit	1 år	leder	- gjenvalg
Terhi Pousi	1 år	styremedlem	- Ikke på valg
Lin Didriksen	1 år	styremedlem	- ikke på valg
Gunnar Breivik	2 år	styremedlem	- ny
Bjørg S. Rasmussen	2 år	styremedlem	- gjenvalg
Leder Øst, Øyvind S. Aasheim	1 år	varamedlem	- gjenvalg
Leder Sør, Audun Arne	1 år	varamedlem	- gjenvalg
Leder Sør-Vest, Reidar Vigrestad	1 år	varamedlem	- gjenvalg
Leder Vest, Torolf Juvik	1 år	varamedlem	- gjenvalg

Alle er enstemmig valgt inn.

Sak 10. Valg av to revisorer

Kim F. Lingjærde	- gjenvalg
Ole B Vikøren	- gjenvalg

Godkjent.

Sak 11. Valg av valgkomité

Jan Rune Hesjedal	- gjenvalg 1 år
Frode Harnes	- gjenvalg 1 år
Anna-Karin Breivik	- ny 1 år

Forslag om å redusere antall medlemmer i valgkomitéen til neste år fra tre til to medlemmer.

Sak 12. Fastsettelse av tid og sted for neste årsmøte
Rhodo Øst – Lørdag 25. mai 2013.

Overrekkelse av gaver til avtroppende: Anne Rieber valgkomitéen og Torstein Borg fra styret.

Underskrift av protokoll:

_____ _____

Ebba Holmboe Anne Brit G. Evensen

Nye medlemmer

Styret ønsker følgende nye medlemmer velkommen i foreningen:

Vidar Granerød	Rørkollveien 9	3160 Stokke
Jens Stuevold Holmboe	Grusveien 20 B	1430 Ås
Tommy Tønsberg	Holtervegen 169	2034 Holter
Sonja Hjelle	Hjellevegen 63	5200 Os
Olaf H. Furre	Farvikveien 41	5124 Morvik
Elisabeth Akerø	Vestre Storheilia 18	5239 Rådal
Annebeth Tvedten	Erika Nissens vei 3 a	4023 Stavanger
Torill-Ann Leifseth	Tømmerbakkevei 4	1453 Bjørnemyr
Berit Røed	Stangebyveien 5	1621 Gressvik
Olav Eide	Sofus Madsens vei 7	5097 Bergen
Kjell Kvalstein	Kastet 96	3720 Skien
Henny Marit Turøy	Sæterli	6628 Meisingset
Espen Hoøen	Einervegen 19	7227 Gimse
Håkon Liberg	Tjøllingveien 980	3280 Tjodalyng
Roger Hansen	Museumsveien 29	4560 Vanse
Inge Aslak Høines	Lunnan 10	4462 Hovsherad
Hildegunn Engeskar	Slotsvik	6057 Ellingsøy

ISSN 1504-6702